

GLEDISTE: Odgovornost ili Prastanje?

Author: IWPR
ICTY

Milosevicevo izrucenje predstavlja trijumf pravde, ali ostaje da se vidi hoce li to izazvati sirenje osecanja odgovornosti unutar same Srbije.

Na svakoj listi od desetak ljudi cija imena simbolizuju varvarstvo poslednjih decenija dvadesetog veka verovatno bi se nasli Avgusto Pinoce i Slobodan Milosevic. To sto bi upravo ta dva nekadasnja sefa drzave, koji su se dugo cinili nepobedivima i, stoga nedodirljivima, trebalo da budu privedena pravdi za zlocine koje su pocinili dok su bili na vlasti, predstavlja mnogo vece dostignuce nego sto su ocekivali zagovornici medjunarodne pravde.

Za one koji su nastojali da se Milosevic sprovede u Hag kako bi mu tamo bilo sudjeno, bio je to jedan od najsladjih trenutaka. Neki od nas stalno su govorili kako ce doci i taj dan, ali nisam bio jedini koji je u sebi u tom pogledu zadrzao i izvesne sumnje.

Pa ipak, bez obzira na to sto smo postigli veci i brzi napredak od ocekivanog, najvaznije je da se sada usredsredimo na bitke koje su pred nama.

Nedavna odluka po kojoj je Pinoce proglasen nesposobnim za sudjenje dovela je sam slucaj do nepovoljnog razresenja. Slucaj je, medjutim, podstakao sustinsku raspravu u samom Cileu, ohrabrujuci cileanske sudove da izvestan broj vojnih oficira pozovu na odgovornost i tako uspostave vazan pravni presedan.

Sto se tice Milosevica, borba se za sada vodi na dva fronta: u Hagu i u Srbiji. Ono sto se desava u Hagu umnogome je, naravno, stvar glavnog tuzioca Karle del Ponte i njenog tima. Hoce li Milosevic biti optuzen za veci broj pocinjenih zlocina? Bivsi glavni tuzilac Luiz Arbur ogranicila se u svojoj optuznici na Kosovo, gde je njegovu komandnu odgovornost lako ustanoviti. Ona se usredsredila na ubistva - pocinjena u znak odmazde za napade Oslobodilacke vojske Kosova, a narucena mozda i od zvanicnika sa nizeg nivoa - za koja bi se on mogao smatrati odgovornim s obzirom na to da nije preduzeo mere za njihovo spreccavanje.

Ali tuzilac nije u optuznicu ukljucila i prinudno iseljavanje - zlocin koji je cinjen tako sistematicno da je nedvosmisleno proistekao iz politike koja je utvrdjivana na najvisem nivou. Arbur je takodje u optuznici broj zrtava ogranicila na one koje su ubijene tokom intervencije NATO, za vreme koje su vazila pravila rata i medjunarodnih vojnih sukoba. Jedini izuzetak bio je masakr u Racku, jedan od dogadjaja koji je i doveo do uplitanja NATO.

Trenutak kada se pojavila optuznica Arburove - koji se poklopio s okoncanjem njenog mandata i kampanjom vazdusnih napada NATO - kao i usredsredjivanje na zlocine koji ne docaravaju istinski obim i stepen Miloseviceve optuznice, predstavljali su nesretan izbor.

Koliko god da su optuzbe iz 1999. znacajne, bilo bi mnogo bolje ukoliko bi se Milosevicu moglo suditi za organizovanje i usmeravanje citavog spektra zlocina koje su u Hrvatskoj i Bosni, kao i na Kosovu, pocinile snage pod njegovom kontrolom. Dokazivanje tih optuzbi bilo bi, svakako, skopcano i sa znacajnim teskocama pri utvrdjivanju Miloseviceve komandne odgovornosti za zlocine pocinjene u Hrvatskoj i Bosni, za koje on, toboze, nije bio nadlezan. Nadam se da su se del Ponteova i njen tim i u tom pogledu dobro pripremili.

Unutar Srbije i drugih delova nekadasnje Jugoslavije, pitanje koje se sada postavlja glasi: kakav ce uticaj Milosevicevo sudjenje imati na javno osecanje odgovornosti za zlocine pocinjene tokom minule decenije? Pobornici Tribunala cesto pominju da je jedna od njegovih prednosti to sto on individualizuje krivicu.

Upravo tako. Ali, to je mutan blagoslov u okolnostima u kojima na desetine hiljada ljudi - mozda cak stotine hiljada - snose krivicnu odgovornost za ono sto su cutke cinili po zatvorskim logorima, za silovanje, maltretiranje i ubijanje svojih suseda, za artiljerijske napade i pucanje iz snajpera na civile, za sistematsko unistavanje kulturnog nasledja drugih naroda i za primoravanje bezmalo tri miliona gradjana iste drzave da napuste svoje domove i zajednice.

To sto je Milosevic u vecoj meri kriv za ove zlocine, ne umanjuje krivicnu odgovornost onih koji su te zlocine sprovodili u delo. Stotine hiljada ili cak milioni ne snose krivicnu odgovornost, ali su odgovorni u politickom smislu, buduci da su aktivno podrzavali cinjenje tih zlocina, ili znali da se oni dogadjaju, a da pri tom prstom nisu mrdnuli kako bi oni bili zaustavljeni. O njima razmislim kao o posmatracima koji su i krivci.

Da li ce sudjenje Milosevicu probuditi osecanje odgovornosti koje je za sada jos uvek uspavano ili ce, suprotno tome, izazvati osecanje prastanja, tesko je predskazati. To delimicno zavisi i od nacina na koji ce se odvijati sudjenje u Hagu. Mozda ce njegov uticaj u istoj, ili cak vecoj meri, zavisi od politickih lidera, medija i institucija civilnog drustva u samoj Srbiji. Do sada su oni, kada su se suprotstavljali Milosevicu, uglavnom prikazivali Srbe kao njegove najvece zrtve. Ukoliko tuzilastvo u Hagu bude efikasno, proces ce politickim liderima u Srbiji ponuditi mnogo prilika da saopste razlicite poruke. Tesko je reci jesu li oni tome dorasli.

Postoji li nacin na koji bi pobornici medjunarodne pravde izvan nekadasnje Jugoslavije mogli dati svoj doprinos u nekoj od ovih bitaka? Jedan od nacina jeste, naravno, pruzanje podrške naporima onih koji, poput Verana Matica iz Radija B-92, u Srbiji pokusavaju da podstaknu misao i raspravu o odgovornosti za dogadjaje iz proslosti.

Jos je mozda vaznije odrzati i pojacati pritisak da se Hagu predaju svi oni koji se, uprkos tome sto su protiv njih podignute optuznice, jos uvek nalaze na slobodi. Njihovim svedocenjem mogli bi biti pribavljeni i neki od dokaza neophodnih za utvrdjivanje Miloseviceve odgovornosti za brojne zlocine. Osim toga, izvodjenje pred sud nekih od njih popunice praznine u istoriji koju Tribunal ispisuje, tako sto ce pokazati kako je Milosevic bio potpomagan i podstican i od mnogih drugih.

Siroka institucionalna reforma u Srbiji se stoga odvija ruku pod ruku sa razracunavanjem sa ratnim zlocinima. Istinska rasprava bice otezana sve dok kljucne licnosti jos uvek zauzimaju iste položaje u snagama bezbednosti. Reforma pravosudnog sistema je takodje od sustinskog znacaja za uspostavljanje poverenja u vladavinu zakona, ali i omogucavanje krivicnog gonjenja ratnih zlocinaca na nacionalnom nivou.

U ranijoj fazi, veliki deo nase paznje morao je biti usmeravan na to hoce li Tribunal biti podrzan i prikladno finansiran. Premda ce biti neophodno jos najmanje pet godina da se njegov posao, uz velike materijalne troskove tokom tog perioda, privede kraju, nije vise rec o nesavladivim teskocama. Milosevicevo prisustvo u Hagu resava te probleme. Nas sadasnji zadatak je da se sprovede pravda i na osnovu nje izvuku pouke.

Arijah Nejer je predsednik Instituta Otvorenog drustva i autor knjige "Ratni zlocini: Brutalnost, genocid, teror i borba za pravdu".

Location: Kosovo

Focus: Medunarodni krivicni sud za bivsu Jugoslaviju

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/glediste-odgovornost-ili-prastanje>